

Extended Abstract

Typology of the Hanashuri Dialect in Terms of Representation of Grammatical Relations

Sohrab Gholami ^{1*}

Master of Arts in Teaching Persian to Non-Persian Speakers, Department of Foreign Languages and Linguistics, Shiraz University, Shiraz, Iran
sohrabgholami1990@gmail.com

Jalal Rahimian ²

Professor, Department of Foreign Languages and Linguistics, Shiraz University, Shiraz, Iran
jrahimian@rose.shirazu.ac.ir

Farrokh Hajiyani ³

Professor, Department of Foreign Languages and Linguistics, Shiraz University, Shiraz, Iran
f.hajiyani@rose.shirazu.ac.ir

Abstract

The Hanashuri dialect is a Persian language variety in Bushehr province. The Hanashur village is located in Tasuj rural district of Shonbeh and Tasuj district of Dashti county. In this research, the morphological-syntactic tools for marking grammatical relations and the five-fold systems of case and agreement have been analyzed based on Comrie's classical Typology theory in Hanashuri. Interviews with selected speakers, recording and recording of speech and phonetic data have been used to form a linguistic corpus using descriptive-analytical methods, both fieldwork and library research, to conduct the present study, and the required information has been collected and analyzed using these methods. The results of this research show that Hanashuri uses two of the three possible tools for representing the role of participants in the clause. Accordingly, the morphological device of agreement (head-marking) can be mentioned as the first tool and main strategy for marking grammatical relations in this dialect. This is while the morphological device of case-marking (dependent-marking) does not have a special place in this dialect. The syntactic device of word-order is also used as the second tool and secondary strategy for marking grammatical relations in Hanashuri. Regarding the establishment of five systems in Hanashuri, it can be said that mostly, the subject-object and then the neutral systems are observed in some cases of this dialect; however, the ergative-absolute, two-part and three-part systems do not have a special place in the Hanashuri dialect.

Keywords:

Agreement
Case-marking
Constituent Order,
Five-fold Systems
Grammatical
Relations
Hanashuri Dialect
Typology

How to cite this article:

Gholami, S., Rahimian, J. and Hajiyani, F. (2025). Typology of the Hanashuri Dialect in Terms of Representation of Grammatical Relations. *Journal of Linguistics & Iranian Languages*, 10(2), 19-37.

<https://doi.org/10.22099/jill.2025.54250.1446>

COPYRIGHTS ©2025 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publisher.

* Corresponding Author

Introduction

The Hanashuri dialect is a branch of the Southwestern Iranian languages. Hanashuri is a village in Tasuj rural district, Shonbeh and Tasuj district, Dashti county, Bushehr province. In Nasseri's Persian chronicle, this village is mentioned as the village of "Hanashur" in the Tasuj area of the Dashti block. Although Hanashuri is geographically part of Dashti county, in terms of dialectal divisions, except for some lexical similarities, it cannot be considered a subset of the Dashti dialects. The closest dialects to the Hanashuri dialect include Sarmaki, Dohuki, Firouzabadi Persian, Farrashbandi, Dehrami, and Bushkani. Gholami (2021), regardless of political geography, for the first time divides the dialects of Bushehr province into two groups: Standard Persian linguistic varieties (Hanashuri, Sarmaki, Dohuki, Jami, etc.) and non-standard Persian linguistic varieties (Dashtiyati, Bolkheyri, Kordovani, Genavei, etc.). He believes that standard speakers have a deep mutual understanding of those Bushehr dialects (standard Persian linguistic varieties) that lack ergative features, and this Typology point has been neglected by previous researchers in the classification of the dialects of Bushehr province.

Research Method, background and purpose

In this study, the results of interviews with the desired speakers, recording of speech, and phonetic transcription of data have been used to form a linguistic corpus using descriptive-analytical methods, in the field and with library tools. The required information has also been collected from the same methods and analyzed based on Comrie's classical typology theory.

Regarding the Hanashuri background in particular, unfortunately, no traditional or scientific research has been carried out to date; on this subject, Hajiyani (2004) has divided the Iranian dialects of Bushehr into northern and southern branches. Moghimi (2006) has studied the Gurkani dialect (Bayegan village, Firuzabad). Hajiyani (2009) has studied the ergative verb in the Dashti, Dashtaki, Ardakani, Yazdi and Lari dialects in a comparative-historical manner. Karachi (2011) has studied the Firuzabadi Persian dialect, which is somewhat similar to Hanashuri. Karimi and Hashemi (2012) have focused on describing and examining the construction of the ergative in Dashti. Karachi (2012) has described the verb system in Firouzabadi Persian. Salami (2015) has examined the phonetic and grammatical features of the Firuzabadi dialects. Hashemi-zadeh (2019) has collected vocabulary from the Dashti dialect that sometimes shares vocabulary with Hanashuri. Gholami (2021) has linguistically analyzed the Bolkheyri dialect in Tangestan County, Bushehr Province. Gholami and Hajiyani (2023) have analyzed and described the phonological system of the Bolkheyri dialect for the first time in Bushehr province using international phonetic alphabets (IPA). Gholami, Hajiani and Rahimian (2023) have studied the system and conjugation of verbs in the Bolkheyri dialect. Accordingly, one of the important features of this dialect is the ergative feature of the subject of past tense Transitive Verbs. This case is prevalent in Bolkheyri as a split-ergativity. Gholami (2025) has subjected the Hanashuri dialect to linguistic analysis.

The aim of this research is to investigate the morphological-syntactic tools for marking grammatical relations and the five-fold systems of case and agreement in the Hanashuri dialect.

Discussion and Review

In Hanashuri transitive clauses, the subject noun group often comes first and before the object noun group, and the verb is placed at the end. The case-marker "ra" for (p) in the Persian case or its colloquial equivalents are not present in this dialect. In Hanashuri, the standard Persian language, the singular noun and the third person singular pronoun in the past tense have a Zero Agreement. Accordingly, the syntactic device of the Constituent Order for representing grammatical relations is only dominant in these conditions of Hanashuri, and in the rest of the

conditions of Hanashuri clauses, it is used Agreement of the verb with the subject (head-marking) for marking grammatical relations. Verb identifiers are the signs of agreement between the verb and the subject of the transitive clause in Hanashuri. In the section on analyzing the Constituent Order, we reached the following results: the syntactic device of Constituent Order is not used to represent the role of participants in Hanashuri clauses, except for clauses with a third-person pronoun or a singular noun in the past tense. Therefore, in the past or present tense, when the subject and object in the clause are plural nouns or pronouns other than the third person, the subject and object are in accordance with each other to mark grammatical relations. Based on the same issue and the existence of agreement in these conditions, it will not be practically the case for the neutral system in the aforementioned cases. Because, according to the definition of a neutral system, there is no Agreement and Case-marking in this system. Therefore, the neuter system in Hanashuri prevails when there is a singular noun or a third-person singular pronoun in the past tense. The same conditions as the Constituent Order is also complete. In general, two conditions can be imagined for maintaining nominative-accusative. First, that the subjects (A) and (S) have the Similar Case-marking; while (P) has a distinct Case-marking. Due to the lack of Case-marking in Hanashuri, the first condition mentioned above does not have a special place in this dialect. The second case is that the subjects (A) and (S) have the same Agreement; While (P) has distinct Agreement or no Agreement at all. In most cases of the Hanashuri dialect, the nominative-accusative system is established based on the second case. Given the lack of Case-marking in the Hanashuri dialect, none of the subjects (A, O and S) are distinguished based on case. Accordingly, the relationship (S = O ≠ A) and the ergative-absolutive system are not present in the Hanashuri dialect. Also, based on the corpus of the research, attention to the head-marking of this dialect, the lack of Agreement with the transitive verb object (P) and the lack of Case-marking (A), (P) and (S) in marking grammatical relations, it can be said that double-oblique and tripartite systems do not exist in this dialect.

Conclusion

Hanashuri lacks a Case-marking in grammatical relations. Accordingly, neither double-marking case nor split-marking case can be imagined for this dialect. The main Constituent Order in Hanashuri is SOV, like in Persian. The syntactic device of Constituent Order can be considered as a secondary strategy and the morphological device of Agreement can be considered as the main strategy for marking grammatical relations in Hanashuri. The neutral system in Hanashuri is dominant when there is a singular noun or a third person singular pronoun in the past tense in the clauses. In most cases of the Hanashuri dialect, based on the nominative-accusative system, the subjects (A) and (S) have the same Agreement and are marked with Identifiers on the verbs; while the object (P) is without Agreement and distinct. Also, it can be said that the ergative-absolutive, double-oblique, and tripartite systems do not have a special place in this dialect.

References

- Afshari, M. A. (1998). *Farashbandnameh (The Face of Farashband)*. Fazel. [In Persian]
- Alinezhad, B. (2019). *Fundamentals of Phonology*. Isfahan: University of Isfahan. [In Persian]
- Amiri, S. R. (2003). *History and Culture of the Farashband People*. Navid of Shiraz. [In Persian]
- Bickel, B. & Nichols, J. (2008). Case marking and alignment. In A. Malchukov & A. Spencer (Eds.), *The Oxford Handbook of Case* (pp. 304-321). Oxford University Press. <https://www.Oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199206476.001.0001/oxfordhb-9780199206476-e-21>
- Blake, B. J. (2004). *Case* (2nded.). Cambridge University Press.
- Comrie, B. (1973). The ergative: variations on a theme. *Lingua*, 32, 239-253.

- Comrie, B. (1978). Ergativity. In W. p. Lehmann (Ed.), *Syntactic Typology: Studies in the phenomenology of Language*, (pp.329-394). University of Texas press. <https://www.amazon.com/Syntactic-Typology-Studies-Phenomenology-Language/dp/0292775458>
- Comrie, B. (1989). *Language Universals and Linguistic Typology: Syntax and Morphology* (2nd ed.). Blackwell.
- Crissels, D. (2008). Direct and indirect explanations of typological regularities: the case of alignment variations. *Folia Linguistica*, 42(1), 1- 38. <https://doi.org/10.1515/FLIN.2008.1>
- Dabir-Moghaddam, M. (2013). *Typology of Iranian Languages*. Tehran: Samt. [In Persian]
- Dabir-Moghaddam, M & Shojaei, M. (2021). Ergative construction in the Behdini dialect of the Yazd Mahlati. *Linguistics and Iranian Dialects*, 6(2), 37-57. [In Persian] <https://doi.org/10.22099/JILL.2021.41271.1263>
- Dixon, R. M. W. (1968). *The Dyirbal Language of North Queensland*. Cambridge University Press.
- Dixon, R. M. W. (1979). Ergativity. *Language* 55(1), 59-138. <https://doi.org/10.2307/412519>
- Gholami, S. (2021). *A linguistic study of the Tangsiri dialect (BolKheyr): phonology, morphology, syntax, etymology and investigation of chosen vocabolaries*. Master's thesis in Ancient Iranian Languages, Shiraz University. [In Persian]
- Gholami, S. (2025). A linguistic analysis in Hanashuri dialect. Master's thesis in Teaching Persian to Non-persian Speakers, Shiraz University. [In Persian]
- Gholami, S. & Hajiyani, F. (2023). Description of phoneme structure of Bolkheyr dialect: An IPA approach. *Linguistics and Iranian Dialects*, 8(2), 185-215. [In Persian] <https://doi.org/10.22099/JILL.2023.48056.1353>
- Gholami, S; Hajiyani, F & Rahimian, J. (2023). A study of the structure and conjugation of verbs in the Bolkheyr dialect. *Persian Language and Iranian Dialects*, 2(16), 179-203. [In Persian] <https://doi.org/10.22124/plid.2024.26694.1663>
- Gholami, S; Rahimian, J; Hajiani, F. (2025). Analysis of the Verb System in the Hanashuri Dialect. *Linguistics and Dialects of Khorasan*, 17(3), 103-132. [In Persian] <https://doi.org/10.22067/JLKD.2025.92719.1313>
- Hajiyani, F. (2004). Special words for ships and shipping in the Bushehri dialect. *Dialectology*, 1(2), 7-16. [In Persian] <https://www.sid.ir/paper/445970/fa>
- Hajiyani, F. (2009). Comparative and historical study of the construction of the ergative verb in the Ardakani, Dashti, Dashtaki, Yazdi and Lari dialects. *Language Skills Education*, 1(1), 21-40. [In Persian] <https://www.sid.ir/paper/449460/fa>
- Hashemi-zadeh, S. K. (2019). *Dictionary of Dashti Dialect Vocabulary*. 4vol. Qom: Negah-e-Ashna. [In Persian]
- Hosseini Fasai, M. H. (2009). Nasser's Persian chronicle. Correction and annotation by Mansour Rastegar Fasai. 2vols. Tehran: Amir Kabir. [In Persian]
- Karachi, R. (2011). *Persian of Firuzabadi*. Institute of Humanities and Cultural Studies. [In Persian]
- Karachi, R. (2012). Verb Description in Persian of Firuzabadi. *Quarterly of Literature and Local Languages of Iran*, 2(1), 99-124. [In Persian] <https://civilica.com/doc/2051871>
- Karimi, Y. & Hashemi, M. (2012). Ergative construction in the Dashti dialect. *Journal of Comparative Linguistics Research*, 2(4), 13-36. [In Persian] https://rjhll.basu.ac.ir/article_252.html
- Moghimi, A. (2006). *A study of the Gurkani dialect (the dialect of the people of Baygan village of Firouzabad)*. Tehran: Ruznagar. [In Persian]
- Persian Language and Literature Academy. (2023). *Guide to the compilation of Iranian dialects*. Tehran. [In Persian]
- Plank, F. (ed.). (1979). *Ergativity, Towards a Theory of Grammatical Relations*. Academic Press.
- Primus, B. (2011). Case-marking typology. In J. J. Song (Ed.), *The Oxford Handbook of Linguistic Typology* (pp. 303-321). Oxford University press. <https://www.Oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199281251.001.0001/oxfordhb-9780199281251-e-016>
- Rezaei, V. & Bahrami, F. (2015). *Fundamentals of Language Typology*. Tehran: Shahid Beheshti. [In Persian]
- Salami, A. (2015). Familiarity with the phonetic and grammatical features of the Firouzabad dialects. *Iranian Land Literature and Local Languages Quarterly*, 5(2), 37-63. [In Persian]

<https://civilica.com/doc/2052767/>

- Seddighi-nejad, S; Ahangar, A. A; Barjasteh-Delforuz, B. & Sharifi, Sh. (2021). Typology of Case-Marking and Agreement in Bashagardi. *Language Science*, 8(14), 247-280. [In Persian] <https://doi.org/10.22054/L.S.2021.51393.1321>
- Siewierska, A. (2003). Person agreement and the determination of alignment. *Transactions of the Philological Society*, 101, 339-370. <https://dx.doi.org/10.1111/1467-968x.00122>
- Silverstein, M. (1976). Hierarchy of Features and Ergativity, In Grammatical Categories in Australian Languages, R. M. W. Dixon (Ed.), Canberra: *Australian Institute of Aboriginal Studies*, 112-171.
- Song, J. J. (2018). *Linguistic Typology*. Oxford University Press.
- Tallerman, M. (2015). *Understanding Syntax*. Routledge.

زبان‌شناسی و گویش‌های ایرانی

سال ۱۰، شماره ۲، پیاپی ۱۷ (تابستان ۱۴۰۴) شماره صفحات: ۳۷ - ۱۹

رده‌شناسی گویش حناشوری از نظر بازنمایی روابط دستوری

سهراب غلامی^{۱*}، جلال رحیمیان^۲، فرخ حاجیانی^۳

۱. کارشناس ارشد آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.
۲. استاد بخش زبان‌های خارجی و زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.
۳. استاد بخش زبان‌های خارجی و زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

چکیده

گویش حناشوری از گونه‌های زبان فارسی در استان بوشهر است. روستای حناشور در دهستان طسوج از بخش شنبه و طسوج شهرستان دشتی، قرار دارد. در این پژوهش، ابزارهای صرفی-نحوی نشانه‌گذاری روابط دستوری و نظام‌های پنجگانه حالت و مطابقه، بر اساس نظریه رده‌شناسی کلاسیک کامری (1978) در حناشوری واکاوی شده‌اند. برای انجام این پژوهش، مصاحبه با گویشوران منتخب، ثبت و ضبط گفتار و آوانگاری داده‌ها به‌منظور تشکیل پیکره‌ی زبانی، با بهره‌گیری از روش‌های توصیفی-تحلیلی و به‌صورت میدانی، همراه با استفاده از منابع کتابخانه‌ای صورت گرفته است. اطلاعات مورد نیاز نیز از همین طریق گردآوری، بررسی و تحلیل شده‌اند. نتایج این پژوهش، نشان می‌دهد که حناشوری، دو ابزار را از سه ابزار ممکن بازنمایی نقش مشارکین در بند، به‌کار می‌گیرد. بر این اساس، می‌توان از ابزار صرفی مطابقه (هسته‌نمایی)، به عنوان نخستین ابزار و راهکار اصلی نشانه‌گذاری روابط دستوری در این گویش یاد کرد. این در حالی است که ابزار صرفی حالت‌نمایی (وابسته‌نمایی) جایگاه خاصی در این گویش ندارد. ابزار نحوی ترتیب سازه‌ای نیز، به عنوان دومین ابزار و راهکاری فرعی برای نشانه‌گذاری روابط دستوری در حناشوری به‌کار گرفته می‌شود. در رابطه با برقراری نظام‌های پنجگانه در حناشوری، می‌توان گفت که بیشتر، نظام‌های فاعلی-مفعولی و سپس خنثی در حالاتی از این گویش، مشاهده می‌شوند؛ اما نظام‌های کنایی-مطلق، دویخشی و سه‌بخشی در گویش حناشوری، جایگاه خاصی ندارند.

واژه‌های کلیدی:

ترتیب سازه‌ها
حالت‌نمایی
رده‌شناسی
روابط دستوری
گویش حناشوری
مطابقه
نظام‌های پنجگانه

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۰ شهریورماه ۱۴۰۴

پذیرش: ۲۵ مهرماه ۱۴۰۴

* آدرس ایمیل نویسنده مسئول: sohrabgholami1990@gmail.com

ارجاع به مقاله: غلامی، سهراب، رحیمیان، جلال و حاجیانی، فرخ. (۱۴۰۴). رده‌شناسی گویش حناشوری از نظر بازنمایی روابط دستوری. *زبان‌شناسی و گویش‌های ایرانی*. ۲(۱۰)، ۳۷-۱۹. <https://doi.org/10.22099/jill.2025.54250.1446>

حق نشر ۲۰۲۵-نویسنده(گان). این یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت شرایط مجوز Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0)

منتشر شده است، استفاده، توزیع و تکثیر نامحدود را در هر رسانه‌ای مجاز می‌داند، مشروط بر اینکه به نویسندگان و منبع اصلی اشاره شود. هیچ اجازه‌ای از نویسندگان یا ناشر لازم نیست.

۱. مقدمه

گویش حناشوری، از شاخهٔ زبان‌های ایرانی جنوب غربی است. حناشور از روستاهای دهستان طسوج بخش شنبه‌وطسوج در شهرستان دشتی استان بوشهر است. در فارسنامهٔ ناصری با نام ده «حناشور» از نواحی طسوج بلوک دشتی، از این آبادی یاد شده‌است (حسینی فسایی، ۱۳۸۸). گرچه حناشور از لحاظ جغرافیای سیاسی، جزو شهرستان دشتی است؛ اما از نظر تقسیمات گویشی، به‌جز اشتراکات واژگانی، نمی‌توان آن را زیرمجموعهٔ گونه‌های دشتیاتی دانست. شاید نزدیک‌ترین گویش‌ها به گویش حناشوری را بتوان گویش‌های سرمکی، دهوکی، بوشکانی، فراشبندی، دهرمی و فارسی فیروزآبادی دانست (غلامی، ۱۴۰۴).

غلامی (۱۴۰۰) فارغ از جغرافیای سیاسی برای نخستین بار، گویش‌های استان بوشهر را به دو دستهٔ گونه‌های زبانی فارسی معیار (حناشوری، سرمکی، دهوکی، جمی و ...) و گونه‌های زبانی غیر فارسی معیار (دشتیاتی، بوالخیری، کُردوانی، گناوه‌ای و ...) تقسیم می‌کند و معتقد است که گویشوران معیار از آن دسته از گویش‌های بوشهری (گونه‌های زبانی فارسی معیار) درک عمیق متقابل دارند که فاقد ویژگی کنایی^۱ هستند و این نکتهٔ رده‌شناختی از نظر پژوهشگران پیشین، در تقسیم‌بندی گویش‌های استان بوشهر مغفول مانده‌است.

پراهمیت‌ترین مسئلهٔ مطرح، برای فعالیت زبان‌شناسانه در حوزهٔ گویش حناشوری، نبود هیچ‌گونه پژوهش علمی زبان‌شناختی در ارتباط با این گویش می‌باشد که دیر یا زود، همچون سایر گویش‌ها با توسعهٔ جوامع و پیشرفت فناوری، کمرنگ شده و چه بسا به فراموشی بیانجامد. بی‌شک، برای نگه‌داشت این گونهٔ زبانی باصالت و پاسداشت این واهشتهٔ گران‌بها و در حال نابودی، انفعال نسل باسواد جدید و پژوهشگران، جایز نمی‌باشد. شایسته است که با ثبت و ضبط علمی و واکافت حوزه‌های مختلف زبان‌شناختی این گویش از این میراث، به شایستگی حفاظت و نگهداری کرد؛ چرا که در عصر جدید- به‌خصوص در این برش از تاریخ- به دلایل متعدّد، سرعت انقراض گویش‌ها و زبان‌های غیر معیار، به‌طوری چشمگیر، فزونی یافته‌است؛ گفتنی است که در شرایط یادشده، نگه‌داشت علمی این گویش‌ها و القای ضرورت حفاظت از آنها، به‌ویژه برای نسل باسواد جدید - از میراث‌داران این گونه‌های زبانی- می‌تواند رابطهٔ متقابل و مکملی داشته باشند. جدا از موارد یاد شده، پژوهش‌های این چنینی، همواره راه‌گشای مسائلی در حوزه‌های مختلف زبانشناسی، تاریخی، ریشه‌شناسی و سیر تحوّل واژگان فارسی بوده که به مثابهٔ حلقه‌های گمشده در مطالعات مختلف، نقش خود را ایفا کرده‌اند؛ چرا که گویش‌ها، منابع غنی از گونه‌های زبان فارسی هستند. پیچیدگی و چگونگی بازنمایی روابط دستوری و عملکرد نظام‌های حالت و مطابقه و تعامل میان این دو نظام، در زبان‌های مختلف دنیا، موارد مهمی است که همواره مورد توجه رده‌شناسان، قرار گرفته‌است (غلامی، ۱۴۰۴). در این پژوهش، بنا داریم که با نگاهی رده‌شناختی به دستور حناشوری، به واکاوی این پیچیدگی‌ها بپردازیم و نظام‌های پنج‌گانهٔ حالت و مطابقه را در این گویش بررسی کنیم. بنابراین، در پژوهش حاضر، پرسش‌هایی به شرح زیر، مطرح می‌باشد:

۱- کدام یک ابزارهای صرفی- نحوی بازنمایی روابط دستوری در حناشوری نمود بیشتری دارند؟

۲- کدام یک نظام‌های پنج‌گانهٔ حالت و مطابقه، در بازنمایی روابط دستوری حناشوری برقرارند؟

آنچه واضح است، اینکه با تحقیقات و مطالعات علمی، ثبت و ضبط قاعده‌مند گویش‌های رو به زوال، می‌توان این گویش‌ها را از این خطر نابودی، رهایی بخشید (غلامی، ۱۴۰۴).

1. ergative

۲. پیشینه پژوهش

در ارتباط با پیشینه حناشوری به صورت ویژه، متأسفانه تا به امروز، هیچ نوع پژوهش سنتی یا در چارچوب‌های علمی توسط پژوهشگران دیگر، صورت نپذیرفته است؛ از نزدیک‌ترین گویش‌ها به حناشوری، می‌توان به سرمکی، فارسی فیروزآبادی، فراشبندی و دهوکی اشاره نمود که از این بین نیز، جز معدود مطالعاتی، انجام نگرفته است. از این میان، افشاری (۱۳۷۷) به ارائه سیمای فراشبند، پرداخته است و مطالعات گویشی و زبان‌شناختی در این اثر، مغفول مانده است. امیری (۱۳۸۲) در رابطه با تاریخ و فرهنگ مردم فراشبند، مطالبی را ارائه کرده است و وی نیز گویش فراشبندی را مورد توجه و مطالعه قرار نداده است. حاجیانی (۱۳۸۳) تعدادی از واژه‌های ویژه کشتی و کشتیرانی در گویش بوشهری را ثبت، ضبط و مورد واکاوی قرار داده است. او در این پژوهش، گویش‌های ایرانی بوشهری را به دوشاخه شمالی که اغلب ریشه‌های لری دارند و جنوبی تقسیم کرده است. مقیمی (۱۳۸۵) گویش گورکانی (روستای بایگان فیروزآباد) را مورد مطالعه قرار داده است. در این پژوهش، مباحث واج‌شناختی، صرف و نحو در گویش گورکانی، مورد بررسی قرار گرفته است. بر این اساس، این گویش، دارای ۲۴ همخوان و ۸ واکه (شش واکه ساده و دو واکه مرکب) می‌باشد. در قسمت ساخت‌واژه، بدون دسته‌بندی از نظر ساخت تصریفی و اشتقاقی، ساختمان واژگان اسم، ضمیر، صفت، عدد، قید، نقش‌نما و فعل را مورد واکاوی قرار داده است که تا حدودی به ساخت‌واژه در حناشوری مشابهت دارد. در بخش نحو نیز، اجزا و انواع جملات را بررسی کرده که با گویش حناشوری، شباهت‌هایی دارد.

حاجیانی (۱۳۸۸) فعل کنایی را در گویش‌های دشتی، دشتکی، اردکانی، یزدی و لاری مورد مطالعه تطبیقی - تاریخی قرار داده است. بر اساس این پژوهش، همه گویش‌های یادشده در پژوهش، ادامه زبان فارسی میانه و از دسته گویش‌های غرب ایرانی‌اند. ویژگی کنایی در این گویش‌ها در زمان گذشته افعال متعدی، نمودی کاملاً آشکار و برجسته دارد. کراچی (۱۳۹۰) گویش فارسی فیروزآبادی را مورد مطالعه قرار داده است که تا حد مطلوبی به حناشوری شباهت دارد. او در این اثر، ویژگی‌های آواشناختی و واج‌شناختی، ساخت‌واژه و نحو (ساخت جمله) را در گویش فارسی فیروزآبادی، مورد واکاوی قرار داده است. بر این اساس، این گویش، دارای ۲۴ همخوان و ۱۰ واکه (شش واکه ساده و چهار واکه مرکب) می‌باشد. همچنین در قسمت ساخت‌واژه، بر اساس ساخت تصریفی و اشتقاقی، واژگان را دسته‌بندی و مورد واکاوی قرار داده است که تا حد مطلوبی به ساخت‌واژه در گویش حناشوری مشابهت دارد. در بخش نحو (ساخت جمله) نیز، اجزا و انواع جملات را بررسی کرده و بعضاً ویژگی‌های زبرزنجیری (تکیه و آهنگ) را نیز در فارسی فیروزآبادی، مورد توجه قرار داده‌اند که از این نظر نیز، مشابهت‌هایی با گویش حناشوری دارد. کریمی و هاشمی (۱۳۹۱) نگاهی رده‌شناختی به گویش دشتی داشته‌اند؛ آنها در پژوهش خود، به طور متمرکز به توصیف و بررسی ساخت کنایی در دشتیاتی پرداخته‌اند. در این پژوهش، به صورت کلی از دشتی یاد شده و محدوده جغرافیایی مورد مطالعه، دقیق مشخص نگردیده است. بر اساس این پژوهش، گویش دشتی از الگوی کنایی گسسته^۱ بهره می‌برد؛ به عبارتی، بندهای زمان گذشته، از الگوی کنایی و بندهای زمان حال از الگوی فاعلی - مفعولی^۲ تبعیت می‌کنند. کراچی (۱۳۹۱) به صورت ویژه به توصیف دستگاه فعل در فارسی فیروزآبادی پرداخته است. بر این اساس، فعل در فارسی فیروزآبادی، از نظر ساختار همچون فارسی معیار است و وجه اختلاف آن در تفاوت آوایی، واژگانی و شناسه‌های برخی از افعال، به ویژه گذشته نقلی است.

۱. split-ergativity

۲. nominative-accusative

سلامی (۱۳۹۴) ویژگی‌های آوایی و دستوری زبان گونه‌های فیروزآباد را مورد بررسی قرار داده‌است. بر این اساس، در این زبان گونه‌ها، واکه‌های کشیده وجود دارند که جایگاه تولیدشان، جایگاه تولید واکه‌های کوتاه با کشیدگی بیشتر است. همچنین، بر اساس یافته‌های این پژوهش، دو گویش دادنجان و بایگانی در گذشته افعال متعدی، دارای ساخت کنایی هستند که از این نظر با دیگر زبان گونه‌های فیروزآبادی متفاوت‌اند. هاشمی‌زاده (۱۳۹۹) واژگان گویش دشتی را گردآوری کرده و بعضاً مورد ریشه‌شناسی نیز قرار داده‌است که بعضاً با واژگان حناشوری اشتراک دارند. غلامی (۱۴۰۰) گویش بوالخیری در شهرستان تنگستان استان بوشهر را مورد واکاوی زبانشناختی قرار داده‌است. او بدون در نظر گرفتن تقسیمات جغرافیایی - سیاسی، برای نخستین بار گونه‌های زبانی ایرانی استان بوشهر را به دو دسته گونه‌های زبانی فارسی معیار و غیرفارسی معیار تقسیم کرده‌است. بر اساس یافته‌های این پژوهش، گویش بوالخیری، دارای ویژگی کنایی گسسته می‌باشد و در افعال گذشته متعدی به چشم می‌خورد.

غلامی و حاجیانی (۱۴۰۲) برای نخستین بار در استان بوشهر با حروف بین‌المللی آوانگاری^۱، دستگاه واجی گویش بوالخیری را واکاوی و توصیف کرده‌اند. بر اساس این پژوهش، گویش بوالخیری دارای ۲۵ همخوان و ۹ واکه (شش واکه ساده و سه واکه مرکب) می‌باشد. غلامی، حاجیانی و رحیمیان (۱۴۰۲) دستگاه و صرف فعل را در گویش بوالخیری، بررسی کرده‌اند. بر این اساس، از ویژگی‌های مهم این گویش می‌توان به ویژگی ارگتیو فاعل افعال ماضی متعدی اشاره کرد. این حالت در بوالخیری به صورت کنایی گسسته رواج دارد. غلامی (۱۴۰۴) گویش حناشوری را مورد واکاوی قرار داده‌است. بر اساس این پژوهش، گویش حناشوری از خانواده زبان‌های ایرانی جنوب غربی می‌باشد که در سیر تحول تاریخی از فارسی باستان تا به امروز، روند ویژه خودش را داشته‌است. این گویش، از نظر همانندی و ریشه واژگان، بیشتر به زبان پهلوی شباهت دارد؛ اما برخلاف فارسی میانه و غالب گویش‌های شهرستان دشتی، ویژگی کنایی (کنایی گسسته) در گویش حناشوری دیده نمی‌شود و گویش حناشوری از این نظر، رفتاری همانند زبان فارسی باستان از خود نشان می‌دهد. غلامی، رحیمیان و حاجیانی (۱۴۰۴) دستگاه فعل را در گویش حناشوری، مورد مطالعه قرار داده‌اند. در پژوهش حاضر، به صورت ویژه، نظام‌های پنجگانه حالت و مطابقه و ابزارهای صرفی - نحوی نشانه‌گذاری روابط دستوری در گویش حناشوری، بررسی شده‌اند.

۳. چارچوب نظری

۳-۱. روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، تلفیقی از روش‌های توصیفی - تحلیلی و میدانی با ابزار کتابخانه‌ای می‌باشد که داده‌های لازم نیز از همین روش‌ها به ترتیب گردآوری، بررسی و توصیف شده‌اند. ساخت پیکره‌های زبانی، نخستین گام برای واکاوی زبان شناختی هر گونه زبانی است. پژوهشگر با تکیه بر پیکره زبانی و توجه به چارچوب و قواعد زبان شناختی است که واکاوی و توصیفات گونه مد نظر را به صورت نظام‌مند و علمی ارائه می‌کند (غلامی، ۱۴۰۴). بنیاد پیکره این پژوهش، بر اساس مصاحبات و توصیه‌های کتاب راهنمای گردآوری گویش‌های فرهنگستان (۱۴۰۲) تدوین شده‌است. داده‌های پژوهش، از روش مصاحبه با گویشوران مطلوب

1. international phonetic alphabet (IPA)

(۱۰) گویشور بالای ۵۰ سال و دو گویشور جوان و باسواد که مشخصات آنها در قسمت پیوست آورده شده‌است) و ثبت و ضبط صدای آنها، گردآوری شده‌است. همچنین، آوانویسی پیکره‌ای بالغ بر ۵۰۰۰۰ واژه نیز، به کمک IPA صورت پذیرفته است. IPA نوعی الفبای آوانگاری منعطف برای نشان دادن آواها (واج‌ها و واجگونه‌ها) در زبان‌های دنیا است (علی‌نژاد، ۱۳۹۸). دستگاه ضبط صوت، گوشی هوشمند، لپ‌تاپ، نرم‌افزارهای ویرایش صوت و تصویر نظیر: «موزیک‌ادیتر^۱ و ویدئو به صدا^۲»، نرم‌افزار تحلیل پیکره‌ای آنت‌کانک^۳ (نسخه ۶۴ بیت)، کتاب‌های مرجع، مقالات و مجلات معتبر مرتبط در این پژوهش به کار گرفته شده‌اند. در انتها با کمک پیکره زبانی مدون، به واکاوی ابزار بازنمایی روابط دستوری و نظام‌های پنج‌گانه حالت و مطابقه در حناشوری پرداخته شده‌است. بنابراین به ترتیب زمانی، مراحل اجرای تحقیق به صورت زیر فهرست می‌شود:

- ۱- نمونه‌گیری گویشوران مطلوب حناشوری که سلامت شنیداری و گفتاری داشته باشند.
- ۲- مصاحبه، ثبت و ضبط گفتار گویشوران با رویکردی هدفمند در راستای اهداف.
- ۳- آوانگاری کلی و گلاس^۴ نویسی متون زبانی ضبط‌شده و تکمیل پیکره زبانی حناشوری.
- ۴- واکاوی پیکره زبانی، پاسخ به سوالات و حصول خواسته‌های پژوهش.

۳-۲. مبانی نظری

گابلنتس^۵ در ۱۸۹۱/۱۹۰۱ برای نخستین بار، واژه رده‌شناسی را عنوان کرد که از سال ۱۹۲۸ به بعد، در مباحث زبان‌شناسی مورد توجه عموم قرار گرفت (دبیرمقدم، ۱۳۹۲). کامری^۶ (۱۹۸۹: ۲۵) رده‌شناسی زبان را این‌چنین تعریف می‌کند: «رده‌شناسی زبان را می‌توان مطالعه نظام‌مند تنوع بین زبان‌ها تعریف کرد». حدود شش دهه از انتشار آثار گرین‌برگ^۷ (۱۹۶۳-۱۹۷۰) و ظهور رده‌شناسی نوین می‌گذرد و در این دوره زمانی، مطالعات بسیار زیادی در این حوزه صورت گرفته‌است. امروزه، رده‌شناسی به عنوان زیرشاخه‌ای از علم زبان‌شناسی مطرح شده‌است (رضایی و بهرامی، ۱۳۹۴). الگوی انطباق^۸ از مهم‌ترین الگوهای ساختاری رده‌شناختی است. رده‌شناسان سعی دارند بر پایه این الگوهای ساختاری و واکاوی داده‌های تجربی از طریق تعیین گوناگونی‌های بین‌زبانی، به جهانی‌های زبان دست پیدا کنند (سونگ^۹، ۲۰۱۸). اساس رده‌شناسی انطباق بر تعیین و تبیین روابط دستوری موضوع‌های فاعل فعل متعدی (A^{۱۰})، مفعول فعل متعدی (O^{۱۱}/P^{۱۲}) و فاعل فعل لازم (S^{۱۳}) با گزاره فعلی استوار است (تالرم^{۱۴}،

1. music editor

2. video to audio

3. AntConc_64bit(2)

4. gloss

5. H. Gabelentz

6. B. Comrie

7. L. Greenberg

8. alignment pattern

9. J. Song

10. A(gent)

11. O(bject)

12. P(atient)

13. S(ubject)

14. M. Tallerman

2015؛ بیکل^۱ و نیکولز^۲، 2008). برای بازنمایی این موضوع‌ها، زبان‌های دنیا از ابزار گوناگون صرفی، نحوی یا هر دو استفاده می‌کنند (تالرمِن، 2015؛ کریسلز^۳، 2008). دیکسون^۴ (1968)، کامری (1973) و پلانک^۵ (1979) برای اولین بار به‌ترتیب، اصطلاحات «الگو»، «نظام» و «انطباق» را برای بیان روابط دستوری موضوع‌های S/(O/P)/A به‌کار گرفته‌اند. در دهه 1970 و اوایل ظهور مفهوم انطباق، مطالعات این حوزه، بیشتر به تفاوت رده‌های انطباقی کنایی- مطلق^۶، فاعلی- مفعولی و فاعلی- کنایی^۷ توجه داشته‌اند که در ادامه، رده‌های پنج‌گانه اصلی خنثی^۸، فاعلی- مفعولی، کنایی- مطلق، سه‌بخشی^۹ و دوبخشی^{۱۰} در رده‌شناسی کلاسیک را برای الگوهای انطباق بین زبان‌های دنیا معرفی می‌کند. امروزه این رده‌های پنج‌گانه کلاسیک، الگوهای اصلی انطباق نامیده می‌شوند. کامری (1978) این نظام‌های پنج‌گانه را براساس ویژگی حالت‌نمایی در نظر گرفته و دیکسون (1979) اساس بیان انطباق را به مطابقت فعلی و ترتیب سازه‌ای گسترش داده‌است (صدیقی‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۰). حالت‌نمایی، گوناگونی ساخت‌وازی موضوع‌های دستوری A/S/O را بر اساس نوع رابطه نحوی- معنایی آنها با هسته‌هایشان مشخص می‌کند که بیشتر با تکواژهای وابسته حالت‌نما نشانه‌گذاری می‌شوند (بلیک^{۱۱}، 2004؛ پریموس^{۱۲}، 2011). تنها وجه تمایز الگوهای حالت‌نمایی، شیوه نشانه‌گذاری انطباق A/S/O و تمایز حالت‌نماهای آنها می‌باشد (تالرمِن، 2015). مطابقت نیز، ابزاری صرفی برای نشانه‌گذاری روابط دستوری است که ناظر بر ارجاع فعل و یکی از موضوعات دستوری می‌باشد. این ابزار صرفی، اغلب به‌صورت یک پسوند برخوردار از شمار، شخص و جنس متناظر با موضوع‌های دستوری، به روی فعل بازنمایی می‌شود (سیویرسکا^{۱۳}، 2003).

به‌صورت کلی، نظریه رده‌شناسی کلاسیک کامری (1978) به‌عنوان چارچوب اصلی پژوهش حاضر، در نظر گرفته شده‌است؛ همچنین، الگوهای تالرمِن (2015) و رضایی و بهرامی (۱۳۹۴) نیز برای ارزیابی دقیق یافته‌های پژوهش به‌کار گرفته شده‌اند. بر اساس چارچوب نظری پژوهش، در نظام خنثی از نظام‌های پنج‌گانه حالت و مطابقت، موضوع‌های (P)، (A) و (S) مطابقت صفر دارند و از نظر صوری، هیچ تفاوتی میان آنها وجود ندارد. برای برقراری نظام فاعلی-مفعولی، دو شرایط را می‌توان متصور بود. نخست، اینکه فاعل‌ها (A و S) حالت‌نمایی یکسانی داشته باشند که گاهی می‌توانند به صورت صفر نیز باشند. یعنی تجلی آوایی ندارند و پسوند یا حرف اضافه‌ای در کنارشان نیست که بخواهد فاعل بودنشان را نشان دهد. در حالی که (P) دارای حالتی متمایز و مفعولی باشد که اغلب غیر صفر است و تجلی آوایی نیز دارد. مورد دوم، اینکه فاعل‌ها (A و S) مطابقت یکسانی داشته باشند؛ در حالی که (P) دارای مطابقتی متمایز باشد یا اصلاً مطابقت نداشته باشد. نظام کنایی-مطلق، (S) و (P/O) را به‌صورت مشابه با

1. B. Bickel

2. J. Nichols

3. D. Creissels

4. R. Dixon

5. F. Plank

6. ergative-absolutive

7. nominative- ergative

8. neutral

9. tripartite

10. double-oblique

11. B. Blake

12. B. Primus

13. A. Siewierska

حالت «مطلق» بازنمایی می‌کند که گاهی نیز بدون نشانه است و (A) را با گونه‌ای متمایز و با حالت «کنایی» بازنمایی می‌کند که اغلب، غیر صفر می‌باشد.

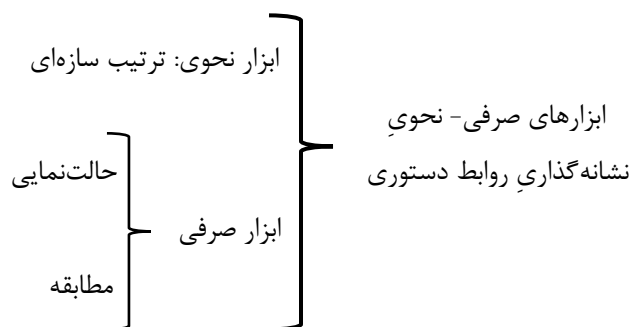
نظام سه‌بخشی، به گونه‌ای برعکسِ نظام خنثی است. در این نظام، موضوع‌های (P)، (A) و (S) هر کدام صرف متمایزی دارند؛ یعنی هر کدام یک حالت‌نمایی یا یک مطابقت خاص خودشان را دارند. نظام سه‌بخشی در زبان‌های دنیا بسیار کمیاب است و به‌ندرت دیده شده‌است؛ زیرا بر اساس اصل اقتصاد نسبی زبان‌ها، نظام‌های نشانه‌گذاری روابط دستوری، به پرهیز از حشو متمایل هستند. در نظام دوبخشی، موضوع‌های (A) و (P) حالت‌نمایی یکسانی دارند و موضوع (S) نیز دارای حالت‌نمایی متمایزی نسبت به آن دو است. به عبارت دیگر، در نظام دوبخشی، هیچ یک از دو موضوع اصلی بنده‌تعدد از نظر صوری، قابل تفکیک نیستند با اینکه دارای حالت‌نمایی هستند.

۴. یافته‌ها

برای دستیابی به یافته‌های پژوهش، نخست به واکاوی ابزارهای صرفی- نحوی در حناشوری می‌پردازیم که برای نشان دادن روابط دستوری، بین فعل و دیگر عناصر اصلی (فاعل و مفعول) در بند استفاده می‌شوند. در ادامه، شیوه‌های بازنمایی روابط در بندهای لازم و متعدی بر اساس نظام‌های پنج‌گانه را در گویش حناشوری واکاوی می‌کنیم.

۴-۱. بازنمایی نقش مشارکین در بندهای حناشوری

به‌طور کلی، سه شیوه بازنمایی روابط دستوری (نقش مشارکین در بند) برای موضوع‌ها (فاعل و مفعول) و محمول (فعل) وجود دارد (رضایی و بهرامی، ۱۳۹۴).

۴-۱-۱. ابزار نحوی

نشان دادن روابط نحوی بین فاعل، مفعول و فعل در جمله، یکی از مؤلفه‌های نشان‌دهنده ساخت دستوری هر زبان است و زبان‌های گوناگون از امکانات مختلفی برای بیان این روابط، استفاده می‌کنند (دبیرمقدم و شجاعی، ۱۴۰۰). در زبان‌هایی که ترتیب سازه‌ای را برای نشانه‌گذاری روابط دستوری به کار می‌گیرند، صرفاً جایگاه یک سازه نسبت به سایر سازه‌ها، نشان دهنده رابطه دستوری است (غلامی، ۱۴۰۴). در ادامه با ارائه مثال‌های حناشوری، به واکافت ابزار نحوی در حالات مختلف این گویش می‌پردازیم:

- زمان گذشته. فاعل و مفعول: اسم یا ضمیر سوم شخص مفرد:

1. /sohrɒb ʔu di-ø/
 ۳م- دید (V) او (P) سهراب (A)

سهراب، او [را] دید.

2. /ʔu sohrɒb di-ø/
 ۳م- دید (V) سهراب (P) او (A)

او، سهراب [را] دید.

- زمان حال. فاعل و مفعول: اسم یا ضمیر سوم شخص مفرد:

3. /sohrɒb ʔu mi-n-e/
 ۳م- بین-می (V) او (P) سهراب (A)

سهراب، او [را] می‌بیند.

4. /ʔu sohrɒb mi-n-e/
 ۳م- بین-می (V) سهراب (P) او (A)

او، سهراب [را] می‌بیند.

- زمان گذشته. فاعل و مفعول: اسم یا ضمیر سوم شخص جمع:

5. /zen-ɒ ʔun-ɒ bord-en/
 ۳ج- برد (V) ن جمع- آن (P) ن جمع- زن (A)

زن‌ها، آنها [را] بردند.

6. /ʔun-ɒ zen-ɒ bord-en/
 ۳ج- برد (V) ن جمع- زن (P) ن جمع- آن (P)

آنها، زن‌ها [را] بردند.

- زمان حال. فاعل و مفعول: اسم یا ضمیر سوم شخص جمع:

7. /zen-ɒ ʔun-ɒ mi-j-er-en/
 ۳ج- بر (V) - ح میانجی- می ن جمع- آن (P) ن جمع- زن (A)

زن‌ها، آنها [را] می‌برند.

8. /ʔun-ɒ zen-ɒ mi-j-er-en/
 ۳ج- بر (V) - ح میانجی- می ن جمع- زن (P) ن جمع- آن (P)

آنها، زن‌ها [را] می‌برند.

- زمان گذشته. فاعل و مفعول: اسم یا ضمیر اول شخص مفرد:

9. /ʔeli mo bo-ø/
 ۳م- برد (V) من (P) علی (A)

علی، من [را] برد.

10. /mo ʔeli bord-om/
 ۱م- برد (V) علی (P) من (A)

من، علی [را] بردم.

- زمان حال. فاعل و مفعول: اسم یا ضمیر اول شخص مفرد:

11. /ʔeli mo mi-n-e/
 ۳م- بین-می (V) من (P) علی (A)
 علی، من [را] می‌بیند.
12. /mo ʔeli mi-n-om/
 ۱م- بین-می (V) علی (P) من (A)
 من، علی [را] می‌بینم.

- زمان گذشته. فاعل و مفعول: اسم یا ضمیر اول شخص جمع:

13. /zen-ɒ mb bord-en/
 ۳ج - برد (V) ما (P) ن جمع - زن (A)
 زن‌ها، ما [را] بردند.
14. /mb zen-ɒ bord-im/
 ۱ج - برد (V) ن جمع - زن (P) ما (A)
 ما، زن‌ها [را] بردیم.

- زمان حال. فاعل و مفعول: اسم یا ضمیر اول شخص جمع:

15. /zen-ɒ mb mi-j-er-en/
 ۳ج - بر (V) ح میانجی-می (P) ما (A)
 زن‌ها، ما [را] می‌برند.
16. /mb zen-ɒ mi-j-er-im/
 ۱ج - بر (V) ح میانجی-می (P) ما (A)
 ما، زن‌ها [را] می‌بریم.

با توجه به پیکره زبانی پژوهش و مثال‌های بالا، نخست باید به این موضوع اشاره شود که گویش حناشوری، فاقد حالت‌نما است. براین اساس، حالت‌نمای «را» در فارسی معیار یا معادل‌های محاوره‌ای آن، همچون «رو، ر، ب، ـ» در این گویش موجود نمی‌باشند. در این رابطه، با استفاده از نرم‌افزار آنت‌کانک جستجوهای موارد یادشده در پیکره زبانی پژوهش، صورت گرفت که نتیجه، بسامد صفر را برای وجود حالت‌نما در گویش حناشوری نشان می‌دهد. دوم، اینکه غالباً ترتیب اصلی سازه‌ها در حناشوری همچون زبان فارسی معیار SOV می‌باشد. سوم، درمی‌یابیم که در گویش حناشوری، همانند زبان فارسی معیار، اسم مفرد و ضمیر سوم شخص مفرد در زمان گذشته، نشانه مطابقت صفر دارند. از این رو در این شرایط، وقتی فاعل و مفعول، هر دو، اسم مفرد یا ضمیر سوم شخص باشند، با جابجایی آنها، تغییری در نشانه مطابقت روی افعال گذشته، پدید نمی‌آید؛ بر این اساس، با مقایسه مثال‌های (۱) و (۲) با هم، به این نتیجه می‌رسیم که تغییر نقش فاعل و مفعول، صرفاً با جابجایی جایگاه صورت پذیرفته است. بنابراین در این مورد از گویش حناشوری (زمان گذشته. فاعل و مفعول: اسم یا ضمیر سوم شخص مفرد) روابط دستوری، بدون آنکه نشانگرهای صوری یا حالت‌نمایی در سازه‌ها وجود داشته باشند، بازنمایی می‌شوند و قطعاً تنها راه بازنمایی مفعول (P) در اینجا، ترتیب سازه‌ای است؛ این در حالی است که زبان فارسی معیار در این شرایط (عدم وجود مطابقت) همچنان حالت‌نمای «را»

برای نشانه‌گذاری مفعول را به کار می‌برد. اما آیا این ابزار نحوی، تنها ابزاری است که گویش حناشوری برای نشان دادن روابط دستوری به کار می‌گیرد؟ در رابطه با پاسخ این سوال، با توجه به مقایسه مثال‌های (۳) و (۴)، (۵) و (۶)، (۷) و (۸)، (۹) و (۱۰)، (۱۱) و (۱۲)، (۱۳) و (۱۴) و مثال‌های (۱۵) و (۱۶) با یکدیگر، می‌توان گفت: خیر. در ادامه پاسخ به سوال یادشده، باید به این نکته نیز اشاره کرد که گرچه با جابجایی جایگاه اسم یا ضمیر در بندهای متعدی این مثال‌ها، تغییر نقش فاعل و مفعول صورت پذیرفته است؛ اما وجود نشانگرهای صوری بر سازه‌ها نیز در این مثال‌ها، مطرح است. بر این اساس، اگر به شناسه فعل‌ها در مثال‌های یادشده، دقت شود، وجود و تفاوت آنها را درخواهید یافت. لذا بر خلاف مثال‌های (۱) و (۲) که فقط ترتیب سازه‌ای، نمایانگر روابط دستوری بود و حالت‌نما و نشانگرهای صوری وجود نداشتند، در این مثال‌ها مطابقت فعل با فاعل نیز مطرح می‌شود؛ چرا که متناسب با ویژگی‌های فاعل، شناسه‌ها نیز به‌روی فعل‌ها تغییر کرده‌اند. بنابراین، می‌توان گفت که ابزار ترتیب سازه‌ای در حناشوری، به‌عنوان ابزاری فرعی، آنگاه برای بازنمایی روابط دستوری، به تنهایی حکم‌فرماست که در جملات، اسم مفرد یا ضمیر سوم شخص مفرد در زمان گذشته، وجود داشته باشد که همچون زبان فارسی معیار، دارای نشانه مطابقت صفر هستند؛ بنابراین، در مابقی شرایط جملات حناشوری، علاوه بر ترتیب سازه‌ها، مطابقت فعل با فاعل، به‌عنوان ابزار اصلی نشانه‌گذاری روابط دستوری، مطرح می‌شود.

۴-۱-۲. ابزار صرفی

حالت‌نمایی و مطابقت، به عنوان ابزارهای صرفی در بستر یک طبقه‌بندی رده‌شناختی برای بیان روابط دستوری، به کار گرفته می‌شوند. این دو، همواره یادآور یک طبقه‌بندی دیگر نیز هستند: وابسته‌نمایی^۱ در مقابل هسته‌نمایی^۲. منظور از هسته، همان فعل و منظور از وابسته، همان فاعل و مفعول است. به این ترتیب، در هسته‌نمایی، نشانه مطابقت (وندهای ضمیری یا شناسه‌ها) بر روی فعل قرار می‌گیرد و مطابقت فعل را با عناصر اصلی آن (فاعل تنها یا فاعل و مفعول) نشان می‌دهد. در حالی که در وابسته‌نمایی، نشانه حالت، در کنار گروه‌های اسمی (فاعل و یا مفعول) قرار می‌گیرد (رضایی و بهرامی، ۱۳۹۴). در ادامه، برای مشخص شدن رده‌شناسی حالت و مطابقت در حناشوری، با توجه به مثال‌های این گویش، به واکاوی مباحث یادشده می‌پردازیم:

17. /mo	ʔou	vo-χprd-om/
من (A)	آب (P)	ام - نوشید (V)
من، آب [را] نوشیدم.		
18. /mard-o	ʔu	bord-en/
علامت جمع - مرد (A)	او (P)	چ۳ - برد (V)
مردها، او [را] بردند.		
19. /mo	ʔeʃkol	χprd-im/
ما (A)	شکار (P)	ا۱ - خورد (V)
ما، [گوشت] شکار [را] خوردیم.		
20. /ʃomo	moχ	borid-in/

^۱. dependent-marking

^۲. head-marking

شما (A)	نخل (P)	ج - برید (V)
شما، نخل [را] بریدید.		
21. /to	mard-o	bord-i/
تو (A)	مردها (P)	م - برد (V)
تو، مردها [را] بردی.		
22. /ʔun-o	ʃom-o	bord-en/
علامت جمع - آن (A)	شما (P)	ج - برد (V)
آنها، شما [را] بردند.		

با توجه به مثال‌های یادشده تا کنون از پیکره زبانی، حالت‌نمایی موضوع‌های دستوری، در گویش حناشوری جایگاه خاصی ندارد؛ حتی (P) نیز بر خلاف فارسی معیار که همواره قبل از حالت‌نمای «را» بازنمایی می‌شود، اینجا بدون حالت‌نما و نشانگر صوری است. بنابراین، رابطه دستوری (P) همواره در گویش حناشوری از روی ترتیب سازه‌ها نشان داده می‌شود و وابسته‌نمایی، جایگاهی در نشانه‌گذاری روابط دستوری حناشوری ندارد؛ اما در رابطه با فاعل بند متعدی (A) در اغلب موارد، علاوه بر ترتیب سازه‌ای، مطابقه نیز، نشان‌دهنده رابطه دستوری است. همانطور که در مثال‌های (۱۷) تا (۲۲) دیده می‌شود، -en, -i, -in, -im, -en -om/ نشانه‌های مطابقه فعل با فاعل بند متعدی هستند که به صورت شناسه بروی فعل‌ها قرار دارند. بنابراین با توجه به وجود غالب ابزار صرفی مطابقه در نشانه‌گذاری روابط دستوری، می‌توان حناشوری را عموماً هسته‌نما دانست.

وابسته‌نمایی و هسته‌نمایی، دو قطب یک پیوستار هستند و می‌توان مابین آنها شرایط دیگری نیز متصور شد. از جمله موارد متصور موجود در این پیوستار، دوگانه‌نمایی^۱ و گسسته‌نمایی^۲ هستند. زبان‌هایی که دوگانه‌نما هستند، به طور همزمان از حالت‌نمایی و مطابقه برای بازنمایی روابط دستوری استفاده می‌کنند؛ یعنی همزمان به‌روی هسته و وابسته، نشانه‌گذاری روابط دستوری دارند. از طرف دیگر، زبان‌هایی که گسسته‌نما هستند، به صورت متناوب از هسته‌نمایی (مطابقه) و وابسته‌نمایی (حالت‌نمایی) در بازنمایی روابط دستوری استفاده می‌کنند (رضایی و بهرامی، ۱۳۹۴). به هر روی، با توجه به عدم وجود حالت‌نمایی در گویش حناشوری، نمی‌توان هیچ‌یک از حالات دوگانه‌نمایی و گسسته‌نمایی را برای این گویش، متصور بود.

به طور کلی، یک زبان ممکن است از دو یا سه راهکار ممکن و موجود برای نشانه‌گذاری روابط دستوری نیز استفاده کند؛ اما فقط یکی از آنها، اصلی و دیگر راه‌ها فرعی هستند (غلامی، ۱۴۰۴). در رابطه با گویش حناشوری، آنچه تاکنون مورد واکاوی قرار گرفت، گویای این است که ابزار نحوی ترتیب سازه‌ای، به عنوان راهکار فرعی، در حالاتی خاص از زمان‌های حناشوری به کار گرفته می‌شود. همچنین در رابطه با ابزارهای صرفی، حالت‌نمایی جایگاه خاصی در این گویش ندارد. این در حالی است که می‌توان از ابزار صرفی مطابقه، به عنوان راهکار اصلی نشانه‌گذاری روابط دستوری در این گویش یاد کرد.

1. double-marking

2. split-marking

۴-۲. نظام‌های پنجگانه حالت و مطابقه در حناشوری

شباهت زبان‌های دنیا در این است که همگی، بازنمایی روابط دستوری را به‌وسیله ترتیب سازه‌ها، مطابقه، حالت‌نمایی یا ترکیبی از این موارد، انجام می‌دهند؛ اما تفاوت آنها، در این است که کدام روابط دستوری را مشابه و کدام را متفاوت از هم بازنمایی می‌کنند. لذا از لحاظ این تفاوت‌ها، پنج نظام وجود دارند که به نظام‌های پنجگانه حالت و مطابقه معروف هستند. این نظام‌های پنجگانه، بر اساس چگونگی نشانه‌گذاری سه موضوع (P/O)، (A) و (S) در بندهای لازم و متعدی از هم منفک می‌شوند (کامری، 1978؛ 1989). در ادامه، به واکاوی هریک از این نظام‌های پنجگانه در گویش حناشوری می‌پردازیم.

۴-۲-۱. نظام خنثی

در ادامه با ارائه نمونه‌هایی از گویش حناشوری، به واکاوی نظام خنثی در حالات مختلف آن می‌پردازیم. از آنجایی که گویش حناشوری، فاقد ساخت‌واژه فعل آینده مطابق با زبان فارسی معیار (خواهد رفت) می‌باشد و از همان ساخت مضارع اخباری برای زمان آینده نیز استفاده می‌کند، در این پژوهش، نمونه‌های زمان مضارع، اغلب از وجه اخباری در نظر گرفته شده‌است که به نوعی، هردو زمان حال و آینده را پوشش بدهد.

- زمان گذشته. (A و S) و (P) در بندها، اسم یا ضمیر سوم شخص مفرد باشند:

23. /sohrɒb/ [ra:] - Ø.
سهراب رفت
سهراب رفت.
24. /sohrɒb ʔu bo-Ø/
سهراب او ۳م-برد
سهراب، او [را] برد.
25. /ʔu sohrɒb bo-Ø/
او سهراب ۳م-برد
او، سهراب [را] برد.

در این شرایط، (A)، (P) و (S) مطابقه صفر دارند؛ یعنی هیچ‌کدام از (A)، (P) و (S) از هم متمایز نیستند. با یادآوری این نکته که گویش حناشوری، اصولاً فاقد حالت‌نمایی است، پس نظام خنثی در این شرایط از گویش حناشوری، برقرار است.

- زمان گذشته. (A و S) و (P) در بندها، ضمیر اول شخص یا سوم شخص مفرد باشند:

26. /ʔu/ [ra:] - Ø.
او ۳م-رفت
او رفت.
27. /ʔu mo di-Ø/
او من دید
او، من [را] دید.
28. /mo ʔu di(d)-om/
من او ۱م-دید
من، او [را] دیدم.

در این شرایط، گرچه (P), (A) و (S) در بندها، فاقد حالت‌نما هستند؛ اما با توجه به مثال شماره ۲۸ می‌بینیم که نشانه مطابقت صوری (شناسه -om) فاعل، بروی فعل وجود دارد و دارای مطابقت صفر نیست؛ بنابراین، نظام خنثی در این شرایط از گویش حناشوری، برقرار نیست؛ چراکه از نظر صوری، تفاوت میان مشارکین در بندها وجود دارد.

- زمان حال. (S و A) و (P) در بندها، اسم یا ضمیر سوم شخص مفرد باشند:

29. /sohrob mi-r-e/
 سهراب (S) م-رو-می
 سهراب می‌رود.
30. /sohrob sɒrɒ mi-n-e/
 سهراب (A) سارا (P) م-بین-می
 سهراب، سارا [را] می‌بیند.
31. /sɒrɒ sohrob mi-n-e/
 سارا (A) سهراب (P) م-بین-می
 سارا، سهراب [را] می‌بیند.

در این شرایط، گرچه (P), (A) و (S) در بندها، فاقد حالت‌نما هستند؛ اما با توجه به مثال‌ها می‌بینیم که نشانه مطابقت صوری (شناسه -e) فاعل، بروی فعل وجود دارد و دارای مطابقت صفر نیست؛ بنابراین، نظام خنثی در این شرایط از گویش حناشوری، برقرار نیست؛ چراکه از نظر صوری، تفاوت میان مشارکین در بندها وجود دارد.

- زمان حال. (S و A) و (P) در بندها، ضمائر اول شخص یا سوم شخص مفرد باشند:

32. /ʔu mi-r-e/
 او (S) م-رو-می
 او می‌رود.
33. /ʔu mo mi-n-e/
 او (A) من (P) م-بین-می
 او، من [را] می‌بیند.
34. /mo ʔu mi-n-om/
 من (A) او (P) م-بین-می
 من، او [را] می‌بینم.

در این شرایط نیز، گرچه (P), (A) و (S) در بندها، فاقد حالت‌نما هستند؛ اما دارای مطابقت صفر نیستند. پس نظام خنثی در این شرایط از گویش حناشوری نیز، برقرار نیست.

۲-۲-۴. نظام فاعلی - مفعولی

به‌طور کلی برای برقراری این نظام، دو شرایط را می‌توان متصور بود. نخست، اینکه فاعل‌ها (A و S) حالت‌نمایی یکسانی داشته باشند که گاهی می‌توانند به صورت صفر نیز باشند؛ یعنی تجلی آوایی ندارند و پسوند یا حرف اضافه‌ای در کنارشان نیست که

بخواهد فاعل بودنشان را نشان دهد. در حالی که (P) دارای حالتی متمایز و مفعولی باشد که اغلب غیر صفر است و تجلی آوایی نیز دارد (رضایی و بهرامی، ۱۳۹۴). به دلیل عدم وجود حالت‌نمایی در حناشوری، شرط نخست یادشده، جایگاه خاصی در این گویش ندارد. مورد دوم، اینکه فاعل‌ها (A و S) مطابقت یکسانی داشته باشند؛ در حالی که (P) دارای مطابقتی متمایز باشد یا اصلاً مطابقت نداشته باشد. در ادامه، با ارائه چند مثال مرتبط از گویش حناشوری، به واکاوی این نظام در آن می‌پردازیم:

35. /to ʔumed-i/

م۲ - آمد تو (S)

تو آمدی.

36. /to dars-n ʁon-d-i/

م۲ - بن ماضی ساز - خوان ن جمع - درس (P) تو (A)

تو، درس‌ها [را] خواندی.

37. /mn ne-mi-mir-im/

ما (A) ا-ج - میر - می - ن نفی

ما، نمی‌میریم.

38. /mn ʁodb mi-n-im/

ما (A) خدا ا-ج - بین - می

ما، خدا [را] می‌بینیم.

با مقایسه مثال‌های (۳۵) و (۳۶) با هم و (۳۷) و (۳۸) با هم مشاهده می‌شود که در حناشوری بر اساس شرط دوم از برقراری نظام فاعلی - مفعولی، (A و S) مطابقت یکسانی دارند و با شناسه‌های روی فعل‌ها (i , im) - نشان‌گذاری شده‌اند؛ در حالی که مفعول (P) بدون مطابقت و متمایز است.

۴-۲-۳. نظام کنایی - مطلق

در نظام کنایی - مطلق (S) و (P) با حالت «مطلق» که گاهی بدون نشانه است و (A) با حالت متمایز «کنایی» که اغلب، غیر صفر می‌باشد، بازنمایی می‌شوند (غلامی، ۱۴۰۴). در ادامه با ارائه چند مثال از بندهای لازم و متعددی از حناشوری، نظام کنایی - مطلق را در این گویش مورد واکاوی قرار می‌دهیم:

42. /kif-n ʔeli ʁeri-ø/

کیف‌ها علی (A) م۳ - خرید

علی، کیف‌ها [را] خرید.

43. /ʔeli ʔume-ø/

علی (S) م۳ - آمد

علی آمد.

44. /rezn ʔeli ʃarmande ke- ø/

رضا علی (O) شرمنده کرد

رضا، علی [را] شرمنده کرد.

با توجه به مثال‌های یادشده و پیکره زبانی پژوهش، موضوع‌های (P)، (A) و (S) یکسان و فاقد حالت‌نما هستند؛ یعنی هیچ‌کدام از موضوع‌ها، متمایز نیستند. بر این اساس و عدم وجود حالت‌نمایی در حناشوری، شروط برقراری نظام کنایی- مطلق موجود نمی‌باشد و این نظام، جایگاه خاصی در گویش حناشوری ندارد.

۴-۲-۴. نظام سه‌بخشی

نظام سه‌بخشی، به گونه‌ای برعکسِ نظام خنثی است. در این نظام، موضوع‌های (P)، (A) و (S) هر کدام صرف متمایزی دارند (غلامی، ۱۴۰۴). در رابطه با گویش حناشوری، با توجه به هسته‌نما بودن این گویش و عدم حالت‌نمایی و آنچه تا اینجا مشاهده شد، مفعول فعل متعدی (P) فاقد حالت‌نمایی و مطابقتی صوری بود، پس با توجه به این نکته و تکیه بر پیکره زبانی پژوهش، می‌توان گفت که نظام سه‌بخشی، جایگاه خاصی در گویش حناشوری ندارد.

۴-۲-۵. نظام دوبخشی

در رابطه با حناشوری، با توجه به هسته‌نما بودن این گویش و عدم حالت‌نمایی (P)، (A) و (S) در نشانه‌گذاری روابط دستوری و تکیه بر پیکره زبانی پژوهش، می‌توان گفت که نظام دوبخشی نیز، جایگاه خاصی در این گویش ندارد؛ چراکه در این نظام، موضوع‌های (A) و (P) حالت‌نمایی مشابه دارند و (S) دارای حالت‌نمای متمایزی است.

۵. نتیجه‌گیری

در بندهای متعددی حناشوری، غالباً گروه اسمی فاعل در ابتدا و قبل از گروه اسمی مفعول می‌آید و فعل در انتها قرار می‌گیرد. بنابراین، ترتیب اصلی سازه‌ها در حناشوری، همچون زبان فارسی SOV می‌باشد. حالت‌نمای «را» برای (P) در فارسی معیار یا معادل‌های محاوره‌ای آن، همچون «رو، ر، ـ، ـ» در این گویش موجود نمی‌باشند؛ بنابراین، حناشوری را می‌توان فاقد حالت‌نمایی (وابسته‌نمایی) در نشانه‌گذاری روابط دستوری دانست. بر این اساس، نمی‌توان هیچ‌یک از حالات دوگانه‌نمایی و گسسته‌نمایی را برای این گویش، متصور بود. همچنین، در گویش حناشوری، همانند زبان فارسی معیار، اسم مفرد و ضمیر سوم شخص مفرد در زمان گذشته، نشانه مطابقتی صفر دارند. از این رو با جابجایی آنها، تغییری در نشانه مطابقتی روی افعال، پدید نمی‌آید. بر این اساس، ابزار نحوی ترتیب سازه‌ای برای بازنمایی روابط دستوری، فقط در یکی از شرایط حناشوری، به‌تنهایی حکم‌فرماست؛ آنگاه که در زمان گذشته، فاعل و مفعول، اسم یا ضمیر سوم شخص مفرد باشند، روابط دستوری، بدون آنکه نشانگرهای صوری یا حالت‌نمایی در سازه‌ها وجود داشته باشند، بازنمایی می‌شوند و قطعاً تنها راه بازنمایی مفعول (P) در اینجا، ترتیب سازه‌ای است؛ این در حالی است که زبان فارسی معیار در این شرایط (عدم وجود مطابقتی) همچنان حالت‌نمای «را» برای نشانه‌گذاری مفعول را به‌کار می‌برد. بنابراین، در مابقی شرایط بندهای حناشوری، مطابقتی صوری فعل با فاعل (هسته‌نمایی) برای نشانه‌گذاری روابط دستوری، مطرح می‌شود. شناسه‌های افعال، نشانه مطابقتی فعل با فاعل بند متعدی در حناشوری هستند. بنابراین، می‌توان گویش حناشوری را عمدتاً، هسته‌نما دانست. با توجه به مباحث یادشده، می‌توان از ابزار نحوی ترتیب سازه‌ای، به عنوان راهکار فرعی و از ابزار صرفی مطابقتی، به عنوان راهکار اصلی نشانه‌گذاری روابط دستوری، در حناشوری یاد کرد. در قسمت واکاوی ترتیب سازه‌ها، به این نتایج دست‌یافتیم که ابزار نحوی ترتیب سازه‌ای به غیر از بندهای دارای ضمیر سوم شخص یا اسم مفرد در زمان گذشته، برای بازنمایی نقش مشارکین در بندهای حناشوری، به‌کار گرفته نمی‌شود. بنابراین، در زمان گذشته

یا حال که فاعل و مفعول در بند، اسم جمع یا ضمایی غیر از سوم شخص مفرد باشند، مطابقت فعل با فاعل برای نشانه‌گذاری روابط دستوری، مطرح می‌شود. با استناد به همین موضوع و وجود مطابقت صوری در این شرایط، عملاً جایی برای نظام خنثی نیز در موارد یادشده، وجود نخواهد داشت؛ چرا که بر اساس تعریف نظام خنثی، حالت‌نمایی و مطابقت صوری در این نظام وجود ندارند. بنابراین، با توجه به نتایج به‌دست آمده، نظام خنثی در گویش حناشوری، آنگاه برقرار است که در بندها، اسم مفرد یا ضمیر سوم شخص مفرد در زمان گذشته، وجود داشته باشد؛ یعنی همان شرایطی که ترتیب سازه‌ای نیز به‌صورت کامل برقرار است. چراکه همچون زبان فارسی معیار، در این شرایط، نشانه مطابقت، صفر است. به‌طور کلی برای برقراری فاعلی-مفعولی، دو شرایط را می‌توان متصور بود. نخست، اینکه فاعل‌ها (A و S) حالت‌نمایی یکسانی داشته باشند که گاهی می‌توانند به صورت صفر نیز باشند؛ یعنی تجلی آوایی ندارند و پسوند یا حرف اضافه‌ای در کنارشان نیست که بخواهد فاعل بودنشان را نشان دهد. در حالی که (P) دارای حالتی متمایز و مفعولی باشد که اغلب غیر صفر است و تجلی آوایی نیز دارد. به‌دلیل عدم وجود حالت‌نمایی در حناشوری، شرط نخست یادشده، جایگاه خاصی در این گویش ندارد. مورد دوم، اینکه فاعل‌ها (A و S) مطابقت یکسانی داشته باشند؛ در حالی که (P) دارای مطابقت‌ای متمایز باشد یا اصلاً مطابقت نداشته باشد. در اغلب حالات گویش حناشوری بر اساس مورد دوم از برقراری نظام فاعلی-مفعولی، فاعل‌ها (A و S) مطابقت یکسانی دارند و با شناسه‌های روی فعل‌ها نشانه‌گذاری شده‌اند؛ در حالی که مفعول (P) بدون مطابقت و متمایز است. با توجه به عدم وجود حالت‌نمایی در گویش حناشوری، موضوعات (O)، (A) و (S) یکسان و فاقد حالت‌نما هستند؛ یعنی هیچ‌کدام از موضوعات، بر اساس حالت، از هم متمایز نمی‌شوند. بر این اساس، رابطه $S = O \# A$ در گویش حناشوری برقرار نمی‌باشد و نظام کنایی-مطلق نیز جایگاه خاصی در این گویش ندارد. همچنین، با تکیه بر پیکره زبانی پژوهش، توجه به هسته‌نما بودن این گویش، عدم مطابقت صوری مفعول فعل متعدی (P) و عدم حالت‌نمایی (A) و (P)، در نشانه‌گذاری روابط دستوری، می‌توان گفت که نظام‌های دوبخشی و سه‌بخشی، جایگاه خاصی در این گویش ندارد.

منابع

- افشاری، محمدامین. (۱۳۷۷). *فرآیندنامه (سیمای فرآیند)*. فاضل.
- امیری، سید رزاق. (۱۳۸۲). *تاریخ و فرهنگ مردم فرآیند*. نوید شیراز.
- حاجیانی، فرخ. (۱۳۸۳). واژه‌های ویژه کشتی و کشتیرانی در گویش بوشهری. *گویش‌شناسی*، ۲۱(۲)، صص ۷-۱۶.
- <https://www.sid.ir/paper/445970/fa>
- حاجیانی، فرخ. (۱۳۸۸). بررسی تطبیقی و تاریخی ساخت فعل ارگاتیو در گویش‌های اردکانی، دشتی، دشتکی، کلیمیان یزدی و لاری. *آموزش مهارت‌های زبان*، ۱۱(۱)، صص ۲۱-۴۰. <https://www.sid.ir/paper/449460/fa>
- حسینی فسائی، میرزا حسن. (۱۳۸۸). *فارسنامه ناصری*. تصحیح و تحشیه منصور رستگارفسائی. ج۲. تهران: امیرکبیر.
- دبیرمقدم، محمد. (۱۳۹۲). *رده‌شناسی زبان‌های ایرانی*. تهران: سمت.
- دبیرمقدم، محمد و شجاعی، ماهرخ. (۱۴۰۰). ساخت کنایی در گویش بهدینی محلی یزد. *زبان‌شناسی و گویش‌های ایرانی*، ۶(۲)، صص ۳۷-۵۷. <https://doi.org/10.22099/JILL.2021.41271.1263>
- رضایی، والی و بهرامی، فاطمه. (۱۳۹۴). *مبانی رده‌شناسی زبان*. تهران: شهید بهشتی.
- سلامی، عبدالنسی. (۱۳۹۴). آشنایی با ویژگی‌های آوایی و دستوری زبان گونه‌های فیروزآباد. *فصلنامه ادبیات و زبان‌های محلی ایران‌زمین*، ۲(۲)، صص ۳۷-۶۳. <https://civilica.com/doc/2052767>
- صدیقی نژاد، سپهر؛ آهنگر، عباسعلی؛ برجسته‌دلفروز، بهروز؛ شریفی، شهلا. (۱۴۰۰). رده‌شناسی حالت‌نمایی و مطابقت در بشاگردی. *علم زبان*.

- ۸(۱۴)، صص ۲۴۷-۲۸۰. <https://doi.org/10.22054/LS.2021.1321.51393>
- علی‌نژاد، بتول. (۱۳۹۸). مبانی واجشناسی. اصفهان: دانشگاه اصفهان.
- غلامی، سهراب. (۱۴۰۰). بررسی زبان‌شناسی گویش تنگسیری (بوالخیری): آواشناسی، ساخت‌واژه، نحو، ریشه‌شناسی و کنکاش در واژگان منتخب. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌های باستانی ایران، دانشگاه شیراز.
- غلامی، سهراب. (۱۴۰۴). واگفتی زبانشناختی در گویش حناشوری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، دانشگاه شیراز.
- غلامی، سهراب و حاجیانی، فرخ. (۱۴۰۲). توصیف دستگاه واجی گویش بوالخیری به روش IPA. *زبان‌شناسی و گویش‌های ایرانی*، ۸(۲)، صص ۱۸۵-۲۱۵. <https://doi.org/10.22099/JILL.2023.48056.1353>
- غلامی، سهراب؛ حاجیانی، فرخ؛ رحیمیان، جلال. (۱۴۰۲). بررسی دستگاه و صرف فعل در گویش بوالخیری. *زبان فارسی و گویش‌های ایرانی*، ۱۶(۲)، صص ۱۷۹-۲۰۳. <https://doi.org/10.22124/plid.2024.26694.1663>
- غلامی، سهراب؛ رحیمیان، جلال؛ حاجیانی، فرخ. (۱۴۰۴). واکاوی دستگاه فعل در گویش حناشوری. *زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان*، ۱۷(۳)، صص ۱۰۳-۱۳۲. <https://doi.org/10.22067/JLKD.2025.92719.1313>
- فرهنگستان زبان و ادب فارسی. (۱۴۰۲). راهنمای گردآوری گویش‌های ایرانی. تهران: کراچی، روح‌انگیز. (۱۳۹۰). فارسی فیروزآبادی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- کراچی، روح‌انگیز. (۱۳۹۱). توصیف فعل در فارسی فیروزآبادی. *فصلنامه ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین*، ۲(۱)، صص ۹۹-۱۲۴. <https://civilica.com/doc/2051871>
- کریمی، یادگار و هاشمی، معصومه. (۱۳۹۱). ساخت کنایی در گویش دشتی. *پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی*، ۲(۴)، صص ۱۳-۳۶. https://rjhll.basu.ac.ir/article_252.html
- مقیمی، افضل. (۱۳۸۵). بررسی گویش گورکانی (گویش مردم روستای بایگان فیروزآباد). تهران: روزنگار.
- هاشمی‌زاده، سیدکوچک. (۱۳۹۹). فرهنگ واژگان گویش دشتی. ۴ ج. قم: نگاه آشنا.
- Bickel, B. & Nichols, J. (2008). Case marking and alignment. In A. Malchukov & A. Spencer (Eds.), *The Oxford Handbook of Case* (pp. 304-321). Oxford University Press. <https://www.Oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199206476.001.0001/oxfordhb-9780199206476-e-21>
- Blake, B. J. (2004). *Case* (2nded.). Cambridge University Press.
- Comrie, B. (1973). The ergative: variations on a theme. *Lingua*, 32, 239-253.
- Comrie, B. (1978). Ergativity. In W. p. Lehmann (Ed.), *Syntactic Typology: Studies in the phenomenology of Language*, (pp.329-394). University of Texas press. <https://www.amazon.com/Syntactic-Typology-Studies-Phenomenology-Language/dp/0292775458>
- Comrie, B. (1989). *Language Universals and Linguistic Typology: Syntax and Morphology* (2nd ed.). Blackwell.
- Crissels, D. (2008). Direct and indirect explanations of typological regularities: the case of alignment variations. *Folia Linguistica*, 42(1), 1- 38. <https://doi.org/10.1515/FLIN.2008.1>
- Dixon, R. M. W. (1968). *The Dyirbal Language of North Queensland*. Cambridge University Press.
- Dixon, R. M. W. (1979). Ergativity. *Language* 55(1), 59-138. <https://doi.org/10.2307/412519>
- Plank, F. (ed.). (1979). *Ergativity, Towards a Theory of Grammatical Relations*. Academic Press.
- Primus, B. (2011). Case-marking typology. In J. J. Song (Ed.), *The Oxford Handbook of Linguistic Typology* (pp. 303-321). Oxford University press. <https://www.Oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199281251.001.0001/oxfordhb-9780199281251-e-016>
- Siewierska, A. (2003). Person agreement and the determination of alignment. *Transactions of the Philological Society*, 101, 339-370. <https://dx.doi.org/10.1111/1467-968x.00122>

- Silverstein, M. (1976). Hierarchy of Features and Ergativity, In Grammatical Categories in Australian Languages, R. M. W. Dixon (Ed.), Canberra: *Australian Institute of Aboriginal Studies*, 112-171.
- Song, J. J. (2018). *Linguistic Typology*. Oxford University Press.
- Tallerman, M. (2015). *Understanding Syntax*. Routledge.

پیوست

نشانه‌های اختصاری

نشانه	مفهوم	نشانه	مفهوم
ح م	حرف میانجی	ن	نشانه، علامت
م ۱	اول شخص مفرد	/ /	نشانه واج‌نویسی
م ۲	دوم شخص مفرد	[]	نشانه آوانویسی، عنصر محذوف
م ۳	سوم شخص مفرد	()	معادل فارسی، عنصر اختیاری
ج ۱	اول شخص جمع	∅	تهی، عدم وجود
ج ۲	دوم شخص جمع	-	مرز بین تکواژ
ج ۳	سوم شخص جمع	:	کشیدگی واکه

مشخصات گویشوران

ردیف	نام و نام خانوادگی	نام پدر	سن - سال تولد (ه.ش)	تحصیلات
۱	زنده‌یاد قحطان غلامی	عبدالرسول	۹۳ - ۱۳۱۰	بدون سواد
۲	زنده‌یاد حسن غلامی	غلامعلی	۶۱ - ۱۳۱۵	بدون سواد
۳	زنده‌یاد ماه‌جان صراف‌ی	علی	۷۰ - ۱۳۲۰	بدون سواد
۴	زنده‌یاد مراد غلامی	قحطان	۶۴ - ۱۳۳۶	بدون سواد
۵	خانم ماه‌نساء جمالی	حیدر	۷۷ - ۱۳۲۷	بدون سواد
۶	خانم گل‌جان غلامی	حسن	۷۱ - ۱۳۳۳	بدون سواد
۷	خانم زینت غلامی	حسن	۵۷ - ۱۳۴۷	ابتدایی
۸	آقای شیرعلی دهقان	مهرعلی	۵۶ - ۱۳۴۸	ابتدایی
۹	خانم اطلس غلامی	قحطان	۵۱ - ۱۳۵۳	ابتدایی
۱۰	خانم گل‌بس غلامی	قحطان	۵۰ - ۱۳۵۴	ابتدایی
۱۱	آقای سهراب غلامی	مراد	۳۵ - ۱۳۶۹	مهندسی برق قدرت - کارشناس ارشد آزفا - کارشناس ارشد زبان‌های باستان ایران
۱۲	خانم بنفشه غلامی	مراد	۳۳ - ۱۳۷۱	پزشک - متخصص داخلی

سپاسگزاری

شکر و سپاس و منت و عزت خدای را
 پروردگارِ خلق و خداوندِ کبریا
 سپاس از صفا و صمیمیت مردمانِ وطنم، روستای حناشور؛ تقدیم به روان پاک پدرم؛ نیاکان نیک‌نهاد و تا ابد جاویدانم.